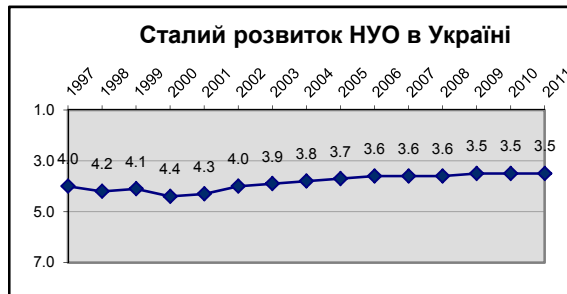

ІНДЕКС СТАЛОСТІ НУО В УКРАЇНИ В 2011 РОЦІ

15 ВИДАННЯ – ЧЕРВЕНЬ 2012 р.

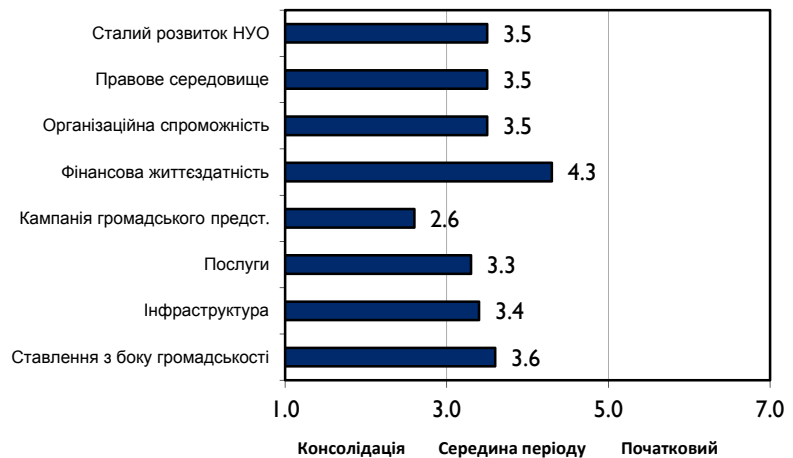
СТАЛИЙ РОЗВИТОК НУО : 3.5

2011 рік запам'ятовується в Україні масштабними акціями протесту, судовими справами проти лідерів опозиції, посиленням адміністративного тиску та поглибленням економічної кризи. У той самий час, було внесено деякі покращення до законодавства, що регулює діяльність НУО. Проте, залишається незрозумілим довготерміновий вплив цих змін на розвиток громадянського суспільства. Протягом року НУО провели успішні кампанії громадянського представництва на національному та місцевому рівнях,

підприємств, що в свою чергу суттєво зменшило підтримку НУО бізнесом. Хоча декілька обласних державних адміністрацій розробили та профінансували програми з підтримки розвитку громадянського суспільства, в той же час деякі з них скористались проектними ідеями НУО, створили під їхню реалізацію власні комунальні підприємства та отримали фінансування з державного бюджету для реалізації останніх, позбавивши НУО можливостей отримати державну підтримку. НУО як і раніше зіштовхуються з браком людських

Бали 2011 року для НУО України

більше ніж 9000 НУО взяли участь в Громадських радах при виконавчих органах влади різного рівня.

Фінансова й економічна криза суттєво вплинула на діяльність НУО та їхню організаційну спроможність. Податкова реформа призвела до закриття більше ніж 600 000 малих та середніх

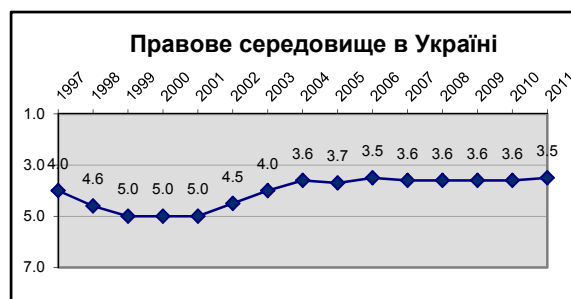

ресурсів і величезними адміністративними витратами, що стало результатом податкової реформи та економічної кризи.

Громадськість стала більш поінформованою про НУО та їх діяльність у 2011 році. Не дивлячись на це лише 5% респондентів опитування, проведеного Фондом демократичних ініціатив, підтвердили свою участь в діяльності НУО. Протягом останнього року зросла кількість мереж. Також НУО почали більше приділяти уваги внутрішнім правилам і розвитку етичного кодексу.

Кількість зареєстрованих НУО залишається стабільною в 2011 році та становить 52 000 громадських організацій та 11 000 благодійних організацій.

ПРАВОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: 3.5

НУО в Україні можуть зареєструватися як громадські або благодійні організації. Громадські організації є членськими організаціями і мають бути заснованими щонайменше трьома особами. У той же час, благодійні організації можуть бути засновані одним або декількома особами або юридичними установами, і їхні адміністративні витрати не повинні перевищувати 20% річного

бюджету.

У 2011 році вступили в силу декілька суттєвих покращень законодавчої бази, що регулює діяльність НУО, включно з новим Податковим кодексом та Постановою Кабінету Міністрів України №1049, що регулює фінансову підтримку НУО з боку органів влади. Окрім того, очікується, що найближчим часом будуть ухвалені сприятливі законопроекти «Про громадські організації» та «Про благодійні організації», що можливо покращать законодавче середовище в майбутньому.

Процес реєстрації НУО залишається складним. У 2011 Міністерство юстиції України створило Державну реєстраційну службу, що буде єдиною структурою, що реєструватиме НУО по всій країні, але її обов'язки досі лишаються незрозумілими.

11 травня 2011 року Верховною Радою України було прийнято в першому читанні прогресивний законопроект «Про громадські об'єднання». Закон дозволить громадянам України, іноземцям, особам без громадянства, приватним юридичним особам створювати НУО; скасує територіальний статус для НУО; дозволить НУО реєструватися за спрощеною процедурою «єдиного вікна»; дозволить НУО безпосередньо брати участь в економічній діяльності, усуваючи основні правові перешкоди чинного законодавства щодо фінансової стійкості НУО.

Новий Податковий кодекс, у розробку якого НУО також були залучені, містить як поліпшення, так і погіршення. Новий Податковий кодекс створює кращі умови для благодійності, а саме: дозволяє корпораціям робити пожертвування в сумі до 4% від річного прибутку; скасовує «мінімальний поріг» прибутку, який є необхідним для корпоративних донорів для надання благодійних внесків, що є особливо важливим для

великих кампаній. Окрім того, нововведення дозволяють засновувати ендаменти та скасовують місцеві податки з реклами.

У той же самий час новий Податковий кодекс ускладнює процедуру сплати податків для всіх осіб та збільшує податки, які мають бути сплачені особами, що надають консультації. Окрім того, НУО мають надавати інформацію до податкових інспекцій двічі на місяць.

Низка НУО, що входять до мережі «Новий громадянин», діяльність якої спрямована на збільшення кількості громадян у процесі прийняття політичних рішень, заявили про збільшення дискредитаційного контролю держави за їхньою діяльністю в 2011 році. Вони повідомили, що нещодавно отримали запит від районної податкової адміністрації про надання детальної інформації про персональні дані членів їхньої мережі. Хоча дана вимога є законною, але чомусь лише обрані організації отримують подібні запити. Саме тому рух «Новий громадянин» вважає, що дані запити пов'язані із їхньою діяльністю. На додаток, Управління з питань внутрішньої політики Хмельницької обласної державної адміністрації зобов'язало голів районних державних адміністрацій та керівників органів місцевого самоврядування уважно моніторити публічні акції, включаючи тренінги, конференції та інші зустрічі та невідкладно повідомляти про деталі такої діяльності.

Також, протягом року збільшилися адміністративні перешкоди діяльності НУО. Органи влади намагаються взяти під контроль діяльність деяких громадських рад, як на національному так і на місцевому рівнях, шляхом заповнення їх «кишеньковими» організаціями та утаємничити процес створення таких рад. Наприклад, низка громадських організацій подали заявку на участь у виборах Громадської ради при Міністерстві внутрішніх справ, але отримали відповідь, що склад ради вже обраний. Нещодавні зміни в державній політиці також вплинули на НУО. Наприклад, внаслідок реформи державного управління Державна міграційна служба на три місяці призупинила свою роботу, що в свою чергу ускладнило роботу НУО, що працюють з біженцями. Конфлікт щодо юридичного підпорядкування деяких НУО спричинив призупинення протягом кількох місяців їх діяльності, направленої на надання допомоги хворим на ВІЛ/СНІД.

12 жовтня 2011 року Кабінет Міністрів України видав Постанову №1049, яка була підготовлена у тісній співпраці з НУО. Цим документом запроваджено єдині процедури для всіх міністерств з проведення конкурсів на надання фінансування соціальних проектів НУО. Постанова покликана забезпечити прозорі та ефективні процедури доступу НУО до державного фінансування. Проте, Постанова дозволяє отримувати фінансування тільки зареєстрованим і лише громадським організаціям.

Закон України «Про доступ до публічної інформації», вступив у дію в травні 2011 року. Однак, його впровадження ускладнюється небажанням державних службовців відповідати на запити у встановлені законом терміни. Відповідно до дослідження, проведеного Українським центром незалежних політичних досліджень, 62% органів влади не оновлювали свої правила щодо доступу громадськості до публічної інформації з моменту прийняття закону.

Закон України «Про статус іноземців», який дію набрав чинності в грудні 2011, надає можливість іноземцям бути волонтерами в благодійних проектах. Однак, це суперечить декільком статтям Закону України «Про волонтерство», пов'язаних із категоріями осіб, яких можна залучати до волонтерської діяльності.

Незважаючи на вдосконалення законодавства, багато що залишається неврегульованим і тим самим надає можливість органам влади діяти на свій власний розсуд та бажання. Наприклад, новий голова Донецької обласної державної адміністрації ігнорує визнання та виконання деяких законів, наприклад Закону України «Про доступ до публічної інформації». Донецька обласна державна адміністрація ігнорує всі запити членів Громадської ради та не інформує їх, не запрошує її членів на засідання адміністрації.

Адміністрація Президента України ініціювала розробку Стратегії підтримки розвитку громадянського суспільства. Однак даний процес був уповільнений через різні думки членів Адміністрації про роль громадянського суспільства на даний момент. НУО мали обмежений доступ до розробки Стратегії - лише близько 40 організацій було запрошено на єдину зустріч для обговорення проекту, і, навіть, дані організації не вірять, що їхні думки будуть враховані. Розробка державної стратегії буде продовжена і в 2012 році.

У той час, коли потреба в правовій експертизі задоволена частково, правова допомога та інформація є доступною для НУО в деяких регіонах. Юристи повідомляють про збільшення запитів від НУО про правову допомогу у зв'язку із нещодавніми змінами у законодавстві, що впливає на діяльність НУО, і посилює міри покарання за порушення законодавства.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ: 3.5

Розвиток організаційної спроможності НУО у 2011 році був тісно пов'язаний з фінансовим забезпеченням організацій, яке значно погіршилось за минулий рік. Менша завантаженість програмною діяльністю дала можливість і час організаціям зайнятись своїм інституційним розвитком. НУО покращили структури управління організаціями, відокремлюючи роль правління та персоналу.

Більша кількість НУО почали розвивати стратегічні та бізнес плани, проходити зовнішні аудити.

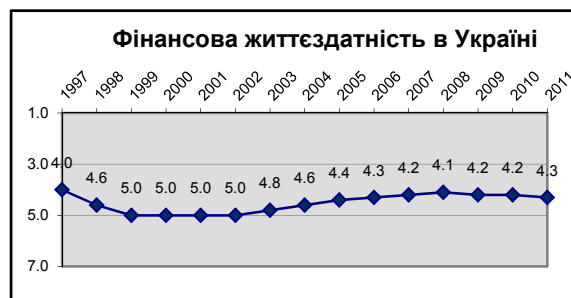
Експерти, а також результати досліджень вказують на те, що НУО, особливо ті, що проводять адвокатську діяльність, більш пов'язані зі своїми прихильниками і більше спираються на їхню підтримку. Організації зрозуміли важливість залучення громадян до своєї діяльності не лише як отримувачів послуг та бенефіціаріїв, але і використовувати думку громадян при розробці та впровадженні ініціатив і проектів.

Ваучерна система проекту «Об'єднуємося заради реформ», що фінансується Агенцією США з міжнародного розвитку, спрямована на зміцнення організаційної спроможності ОГС через самооцінку та надання малих грантів для діяльності із розвитку спроможності. Програма ваучерів підвищила попит серед НУО на знання і навички з стратегічного планування, фандрейзингу, менеджменту, прозорості та підзвітності, професійного розвитку персоналу та з інших питань. Але існує проблема між отриманням знань і навичок та їх практичним застосуванням. Так, наприклад, Український форум благодійників з великим зусиллям знайшов три благодійних організації, які практикують демократичні підходи в управлінні організацією та готові поділитись власним досвідом.

Через зниження фінансових ресурсів в 2011 році знизилася спроможність НУО наймати постійний персонал. Тим не менш, НУО змогли залучити більше волонтерів до своєї діяльності, особливо на акції протесту. Наприклад, студентські акції, протести осіб, що постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС, зібрання людей, що воювали в Афганістані, приваблюють все більше осіб по всій Україні у порівнянні з попередніми роками.

Міжнародні донори приділяють все більше уваги розвитку спроможності НУО. На додаток до ваучерної системи, Агенція з міжнародного розвитку Швеції (SIDA) надає інституційні гранти більш розвинутим організаціям, а Інтерньюз регулярно оцінює досягнення організаційного потенціалу медіа організацій, з якими співпрацює. НУО цінують увагу донорів до свого інституційного розвитку, проте ще не звикли аналізувати власні потреби.

ФІНАНСОВА ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ: 4.3

У 2011 році НУО мали менший доступ до фінансових ресурсів в результаті фінансової кризи та податкової реформи. Новий Податковий кодекс став причиною масового закриття малого бізнесу та суттєвого зменшення прибутків середнього та великого бізнесу, тим самим зменшуючи можливість залучення коштів НУО з місцевих ресурсів. У деяких регіонах НУО отримало на 60% менше

пожертвувань від бізнесу у порівнянні із попереднім роком. Умови отримання кредиту в банку стали також менш сприятливими.

Міжнародні донори продовжують бути основним джерелом фінансування для українських НУО, особливо для тих НУО, хто займається адвокаті та дослідженнями. Тим не менш, багато з цих організацій протягом цього року витратили всі заощадження, частково тому, що донори не покривають непрямі витрати чи конкурентні заробітні платні для персоналу НУО, змушуючи НУО ще більше використовувати свої фінансові резерви.

Цього року більше НУО залучили кошти з місцевих ресурсів, включно з коштами органів влади, бізнесу, індивідуальних осіб та доходи від власної діяльності. Багато національних і місцевих ініціатив, включно з Рухом «Стоп цензура!», залучали місцеву підтримку та зменшили залежність від фінансування донорських організацій. Деякі студентські рухи діють виключно за громадської підтримки. У той же самий час, доходи від членських внесків зросли.

Деякі обласних державних адміністрацій почали виділяти кошти на розвиток громадянського суспільства. Вінницька обласна державна адміністрація започаткувала Програму підтримки розвитку громадянського суспільства, виділивши 3 мільйони гривень (близько 373, 500 дол. США); Київська, Полтавська, Сумська, Херсонська та Одеська області затвердили схожі програми. Тим не менш, в деяких регіонах створено комунальні підприємства, що отримують кошти з державного бюджету, які мали піти на фінансування НУО. У Донецькій та Луганській областях органи влади створюють комунальні підприємства, для реалізації ідей, зібраних у НУО.

Фінансовий менеджмент НУО певним чином покращився. Зросла кількість організацій, що проходили аудит та декілька великих організацій готуються до проходження міжнародного аудиту.

ГРОМАДСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО: 2.6

У 2011 році НУО зайняли активну позицію з громадського лобювання, більш орієнтовану на створення коаліцій та підготовку та лобювання прийняття нових законів та актів. Наприклад, НУО лобювали прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» та поправки до Податкового кодексу. До того ж, більше ніж 9000 НУО брали участь у створенні громадських рад різного рівня, в той час, як інші організації проводили моніторинг роботи громадських рад.

У 2011 році коаліції НУО провели успішні кампанії громадського представництва, як на національному, так і на місцевому рівнях, деякі з цих кампаній були проведені без фінансової підтримки донорських організацій. НУО провели успішні кампанії по захисту прав учасників бойових дій на території Афганістану, відстоювали інтереси громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та підтримували голодуючих шахтарів в Донецьку, Львові та Києві. Діяльність Центру розвитку соціальної відповідальності бізнесу та його партнерів привернула увагу Адміністрації Президента України. В результаті цього Адміністрація президента внесла стратегію розвитку КСВ як підрозділ до загальної стратегії державної підтримки розвитку громадянського суспільства.

Екологічна організація «МАМА-86» підготувала аналіз проекту Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011–2015 року (НПД), який був поданий Міністерством екології та природних ресурсів України. Після узгодження з органами влади й обговорення з громадськістю НПД був затверджений Кабінетом Міністрів України.

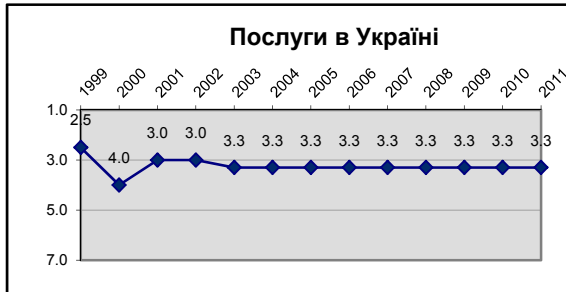
Громадські лобісти також розробили законопроект «Про порядок проведення мирних зібрань» для заміни вже існуючого законопроекту. Активісти та міжнародна громадськість широко розкритикували чинний порядок реалізації права на мирні зібрання через обов'язкове повідомлення владу про публічні акції за чотири дні, що виключає право спонтанних зібрань, невизначеність прав та обов'язків працівників міліції під час публічних акцій. Кілька НУО проводили акції протесту та кампанії з привернення уваги до цих проблемних питань. Автори провели публічну дискусію даного документу та планують рекомендувати Президенту України подати законопроект до парламенту.

НУО почали розуміти, що вдосконалення законодавства це лише перший крок для вирішення важливих питань. Також НУО проводять моніторинг діяльності органів влади, аналізують доступ до інформації на різних рівнях органів влади та надають зібрану інформацію органам влади для доведення реакції громади на їхню діяльність.

Також місцеві органи влади стали більш відкритими до співпраці з НУО. Відповідно до проміжної оцінки проекту UNITER, проведеної в середині 2010 року, близько 80% опитаних регіональних організацій вказали на значне покращення у співпраці та комунікації з

місцевою владою. Однак, лише 25% респондентів погодилися з цим твердженням на національному рівні.

ПОСЛУГИ: 3.3

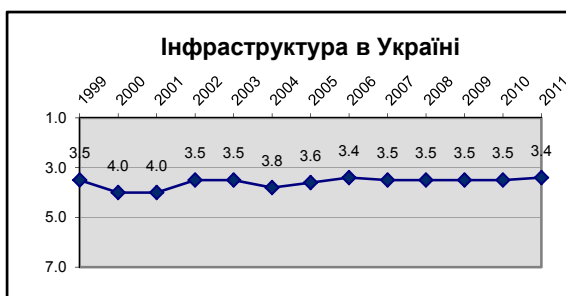
Якість послуг НУО залишається без змін, хоча асортимент послуг і зростає. Все більше сервіс-провайдерів поширюють інформацію про свої послуги та більш активно пропонують свою діяльність. Наприклад, під час проведення національного Ярмарку інституційного розвитку, провідні провайдери послуг підготували інтерактивні презентації своєї діяльності, що в свою чергу сприяло співпраці між ними. Існує

ряд веб-порталів, як то «Гурт», «Громадський простір», «Розвиток НУО», де провайдери послуг можуть розміщувати оголошення та інформацію про свою діяльність.

НУО занепокоєні тим, що органи влади витісняють їх з ринку послуг, через створення комунальних підприємств, з метою залучення державного фінансування на їхню діяльність. НУО заявляють про створення негативних умов для діяльності сервісних організацій. Наприклад, органи влади все частіше змушують деякі організації віддавати свої приміщення або частину активів в обмін на державне фінансування надання послуг.

Наразі більшості НУО не вдається покрити навіть витрати на надання послуг. Організації не володіють умінням адекватного оцінювання вартості своїх послуг та пошуку потенційного «покупця» на них. У той же час, деякі НУО навмисно приховують надані послуги, через складне податкове законодавство та побоювання втратити статус неприбутковості.

ІНФРАСТРУКТУРА: 3.4

Збільшилася підтримка донорами регіональних і місцевих ініціатив. Наприклад, проект UNITER створив п'ять центрів громад в Криму, які надають сервісні послуги НУО та громадам. Організації, що знаходяться в Києві, наприклад Ресурсний центр ГУРТ та Творчий центр ТЦК, відіграють важливу роль у розвитку спроможності НУО, через надання інформації про можливе фінансування, сучасних

глобальних тенденцій в розвитку громадянського суспільства, тренінгових та консультаційних послуг. З'являються нові корпоративні та приватні фундації, що оголошують програми орієнтовані на вирішення місцевих проблем.

Загальна потреба в якісному навчанні, спрямованого на організаційний розвиток, залишається досить високою як на національному, так і на місцевому рівнях. Залишилася актуальною потреба в хороших тренерах з чітким розумінням реальних проблем НУО. Більшість авторитетних навчальних програм зосереджені в Києві, проте багато з цих програм не є ефективними і не відповідають потребам організацій.

НУО все частіше формують тематичні коаліції, а також інформаційні мережі та партнерства. Наприклад, НУО з Вінниці створила декілька коаліцій з таких питань як: охорона здоров'я, допомога біженцям та надання технічної підтримки іншим коаліціям. Тим не менш, деякі коаліції формуються лише для отримання гранту та збільшують конкуренцію за і без того обмежене фінансування.

Міжсекторальне партнерство також зросло. Створення Громадських рад при органах влади сприяло ще більшому покращенню співпраці влади та НУО. Організації також почали більш активно співпрацювати з місцевими бізнес-структурами.

СТАВЛЕННЯ З БОКУ ГРОМАДСЬКОСТІ: 3.6

Громадськість все більше сприймає та знає про НУО, бажає надавати підтримку та брати участь в їхній діяльності. Дослідження IFES, проведене у липні 2011 року, показало, що 58% населення обізнане про діяльність НУО, даний показник зріс у порівнянні із 40% в 2010 році та 28% в 2009 році. Близько 76% респондентів дослідження вказало на необхідність існування НУО та важливості їхньої діяльності, даний

показник зріс у порівнянні із 62% в 2010 році. Дехто пов'язує дане поліпшення іміджу із загальним розчаруванням у владі та головних опозиційних силах. Проте, опитування Фонду демократичних ініціатив, проведене у вересні 2011 року, показало, що лише 5% громадян беруть участь у діяльності НУО. Головною причиною низької участі громадян у діяльності НУО є відчуття людьми своєї неправомочності у здійсненні змін.

НУО все більше використовують телебачення і соціальні мережі для висвітлення своєї діяльності. Багато НУО транслюють свої заходи на YouTube та Facebook, проводять інтерактивні обговорення своєї діяльності. ЗМІ почали цитувати експертів громадського суспільства. Також медіа організація «Телекритика» заявляє про підвищення активності НУО на своєму сайті. Медіа структури продовжують створювати свої власні НУО (наприклад, рух «Стоп цензурі»), тим самим покращуючи розуміння журналістів громадського руху. В той же час, деякі НУО мають все ще низьку спроможність співпрацювати із громадськістю. Практика ЗМІ вимагати у НУО оплату за публікацію інформації про їхню діяльність продовжує залишатись перешкодою для кращого висвітлення діяльності громадських організацій у засобах масової інформації..

Бізнес і органи влади стають все краще обізнаними про організації громадянського суспільства та стали налагоджувати співпрацю з НУО на національному та місцевому рівнях. Однак, НУО не співпрацюють з організаціями, створеними владою (GONGOs) та іншими псевдо НУО такими, як комунальні підприємства.

Саморегуляція організацій в секторі покращилася. НУО стали приділяти більше уваги створенню та використанню внутрішніх правил, процедур та етичних кодексів. Багато організацій включили положення про етику до їхніх статутів.

Індекс сталості розвитку громадянського суспільства (CSOSI) – це ключовий аналітичний інструмент, що вимірює прогрес розвитку громадянського суспільства в Центральній та Східній Європі. Протягом п'ятнадцяти років Індекс відстежує громадянське суспільство в двадцяти дев'яти країнах. Індекс вивчає загальні сприятливі умови для розвитку громадянського суспільства, приділяючи особливу увагу правовому середовищу, організаційній спроможності, фінансовій життєздатності, адвокати, наданню послуг, інфраструктурі та ставленню з боку громадськості. Кожен показник вимірюється за семибальною шкалою, де 1 показує дуже розвинутий рівень та 7 означає низький рівень розвитку. Індекс було підготовлено Агентством США з міжнародного розвитку у партнерстві з місцевими організаціями в кожній країні.

Для отримання більш детальної інформації, будь ласка, контакуйте з Любов'ю Паливодою, президентом БФ «Творчий центр ТЦК», за електронною адресою palyvoda@ccc.kiev.ua

Англomовну версію звіту Індeksu сталості НУО в 2011 році для країн Центральної та Східної Європи можна знайти за посиланням: http://transition.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/

2011 ІНДЕКС СТАЛОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

КРАЇНА	Правове середовище	Організаційна спроможність	Фінансова стійкість	Адвокати	Надання послуг	Інфраструктура	Публічний імідж	Стійкість ОГС
ПІВНІЧНА ЧАСТИНА ЄВРОПИ								
Чеська Республіка	2.8	3.0	3.2	2.1	2.4	2.8	2.4	2.7
Естонія	1.7	2.3	2.4	1.7	2.3	1.6	1.9	2.0
Угорщина	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Латвія	2.3	3.0	3.3	2.1	2.5	2.4	3.2	2.7
Литва	2.2	2.9	3.2	2.0	3.4	3.0	2.6	2.8
Польща	2.2	2.6	2.7	1.7	2.2	1.7	2.2	2.2
Словаччина	2.8	3.0	3.4	2.5	2.5	2.3	2.4	2.7
Словенія	3.3	3.8	4.4	3.5	3.5	3.6	3.7	3.7
<i>Середнє</i>	2.5	2.9	3.2	2.2	2.7	2.5	2.6	2.7
ПІВДЕННА ЧАСТИНА ЄВРОПИ								
Албанія	3.9	3.9	4.6	3.6	3.7	4.0	3.8	3.9
Боснія	3.4	3.4	4.8	3.1	3.9	3.8	3.3	3.7
Болгарія	2.2	4.4	4.6	2.7	3.2	3.3	3.2	3.4
Хорватія	2.9	3.0	4.3	3.1	3.2	2.7	3.0	3.2
Косово	3.5	3.8	4.7	3.8	3.9	3.7	3.8	3.9
Македонія	3.2	3.7	4.5	3.3	3.8	3.3	4.0	3.7
Чорногорія	3.5	4.3	4.9	3.5	4.0	3.9	4.3	4.1
Румунія	3.6	3.5	4.3	3.4	3.1	3.2	3.6	3.5
Сербія	4.1	4.3	5.4	3.6	4.2	3.7	4.5	4.3
<i>Середнє</i>	3.4	3.8	4.7	3.3	3.7	3.5	3.7	3.7
ЄВРАЗІЯ: Росія, Західна частина СНГ, Кавказ								
Вірменія	3.9	3.9	5.2	3.4	3.9	3.5	4.0	4.0
Азербайджан	4.7	4.5	5.5	4.6	4.6	4.4	4.8	4.7
Білорусь	6.9	5.1	6.5	5.8	5.5	5.4	5.9	5.9
Грузія	3.3	4.1	5.0	4.3	4.1	4.3	4.1	4.2
Молдова	4.2	4.0	5.0	3.6	4.4	3.6	4.0	4.1
Росія	4.5	4.3	4.8	4.0	4.2	4.0	4.7	4.4
Україна	3.5	3.5	4.3	2.6	3.3	3.4	3.6	3.5
<i>Середнє</i>	4.4	4.2	5.2	4.0	4.3	4.1	4.4	4.4
ЦЕНТРАЛЬНА АЗІЯ								
Казахстан	3.9	4.2	4.6	3.9	4.0	3.7	4.1	4.1
Киргизстан	3.9	4.3	5.3	3.2	4.0	3.7	4.1	4.1
Таджикистан	4.9	4.5	5.6	4.8	4.4	4.5	4.5	4.7
Туркменістан	6.2	5.3	6.0	6.0	5.2	5.2	5.5	5.6
Узбекистан	6.0	5.5	6.2	5.9	5.4	5.6	5.6	5.7
<i>Середнє</i>	5.0	4.8	5.5	4.8	4.6	4.5	4.8	4.8
<i>Євразія та Центральна Азія</i>	4.7	4.4	5.3	4.3	4.4	4.3	4.6	4.6
<i>Середнє</i>								

N/A – через логістичні проблеми у цьому році виміри не проводились